

Underjordiskt tryckeri i Lettland!

På Sovjettiden fanns det ett underjordiskt tryckeri i Lettland, ett tryckeri som producerade fina och förbjudna böcker.

Jag fick en fantastiskt intressant och vacker bok i min hand. I så kallad underjordisk boktillverkning skapade man sådana böcker. En bok man blev trakasserad av de socialistiska myndigheterna i Lettland för, om man ägde. Än värre om man tillverkade sådana. Medan Järnridån fanns kvar, sysslade jag med denna underjordiska boktillverkning själv, i det då av Sovjet ockuperade Lettland.

Boken är en vanlig kristen bok som man kan köpa i vilken affär som helst i Sverige. Ett löjligt problem, kan tyckas. Den är översatt till lettiska, hamrad med skrivmaskin genom sex karbonpapper, sex styck A4-ark och bokbunden. Sådana såg de underjordiskt tillverkade böckerna ut under kommunist-/socialist-tiden.

Bakom ryggen på socialistiska myndigheter i Lettland tillverkade jag sådana. Egentligen finansierade jag sådan verksamhet. Jag var en så kallad *Patronus Libri*. Anledning är att jag och många fler med mig, gillar och sprider det kristna budskapet.

Förbjudna böcker

Det kan vara svårt att förstå för dem som bor i Sverige. Både för svenskar och kanske ännu mer främmande för invandrarna i Sverige. Invandrarna har många gånger inte en susning om vad som inträffat i Europa de senast 50 åren. Men i länder där socialismen regerade, var det dikta-

tur. Man fick inte läsa vilka böcker man ville, se vilka filmer man ville, resa vart man ville, kritisera myndigheter, äga en kopieringsmaskin. Skrivmaskiner var registrerade hos myndigheterna. Och Gud förbjude... att någon fick för sig att dela ut flygblad på gatan!

Självfallet var det förbjudet att även föra in böcker från utlandet. Och detta skulle upprätthållas med en hårt bevakad gräns – Järnridån.

Det hela var ett sådant hyckleri och så urbotat idiotiskt, att man gjorde vad man kunde för att kringgå problemet. Myndigheterna i det ockuperade Lettland bjöd ut sitt land för turism. Men dom "turister" som kom, var nästan uteslutande dom,

*janis.vikmanis@
contra.nu*

som fördrivits under Andra världskriget och deras barn. Jag började resa 1981 till det Lettland jag visste skulle vara väldigt olikt det land, som mina föräldrar och deras föräldrar kom från. Jag såg ett stort fängelse. Fullt av tvångsmönster, fattigt och fullt av förtryck av oliktankande.

Myndigheterna var tvungna att bjuda ut sitt land för turism. Det var pengarna

som hägrade. Deras samhälle var av så undermålig standard, att dom inte riktigt hade annat val. Men samtidigt insåg dom att inga äkta turister skulle komma. Så det var en katt-och-råtta-lek. Jag var strikt påpassad och det var ytterst svårt att få med sig böcker genom tullen.

Förhörd av KGB

Vad jag istället gjorde, var att jag tog med en bandspelare av lite bättre kvalitet, skruvade upp den i Sverige, stoppade in kristna böcker och skruvade ihop den igen. Väl på andra sidan i Lettland, skruvade jag upp bandspelaren och tog ut engelska böcker. Det var böcker om olika kristna teman. Jag sökte rätt på någon som översatte, en annan som kopierade upp 6 exemplar och en som bokband dessa... som jag betalade. Sedan delade jag ut böckerna.

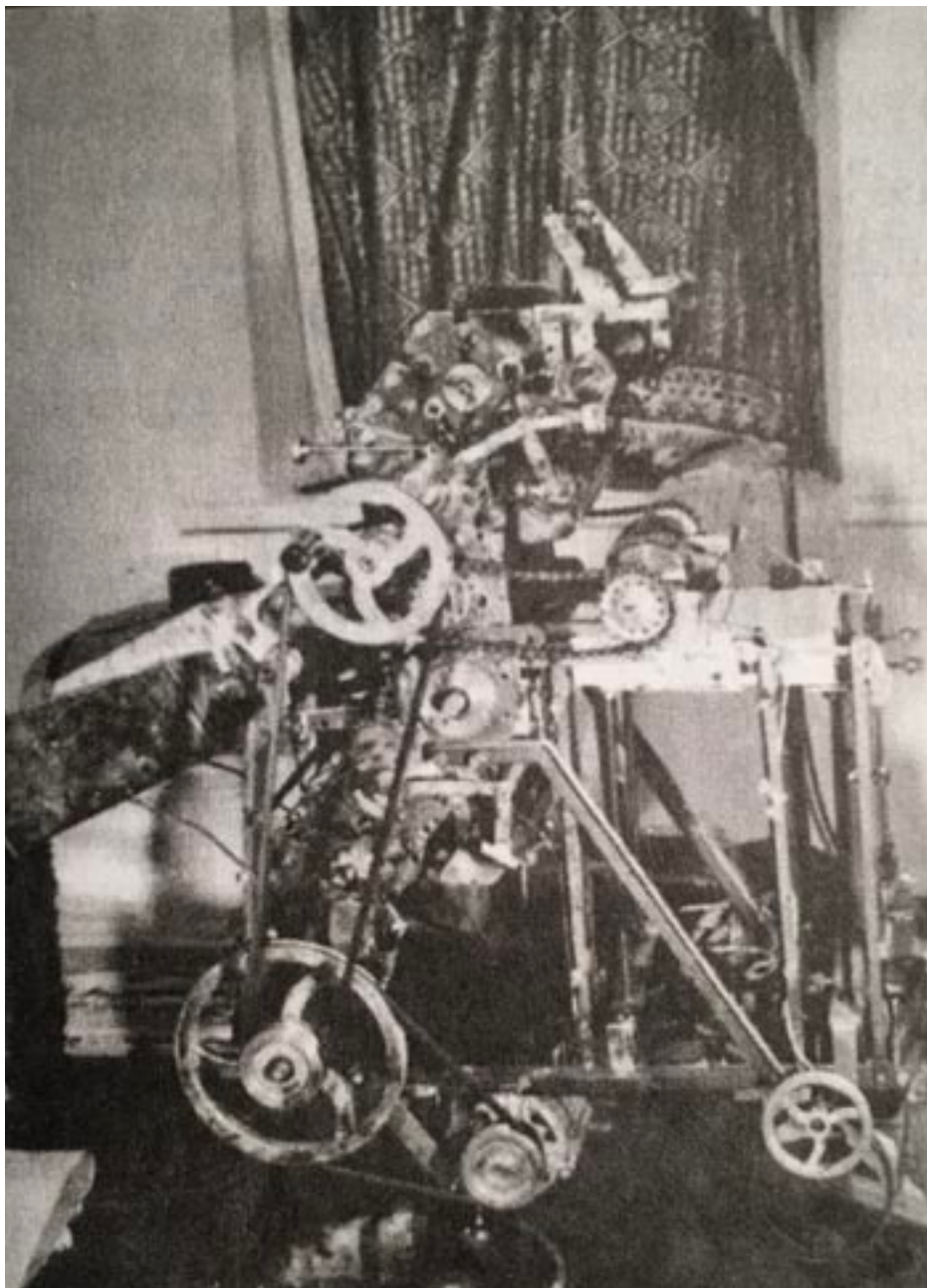
KGB fick rätt på mig, förhörde mig men fattade inte vad jag pysslade med... och släppte mig. Jag fortsatte tillverkningsen. Sedan rasade Sovjetunionen ihop som ett korthus. Jag trodde Sovjet skulle rasa ihop, men inte att jag under min livstid skulle få se det. 90 procent var ju så dumt, som dom där myndigheterna pysslade med... så man kunde ju bara inte låta bli att hjälpa lokalbefolkningen till deras motstånd. Vad man egentligen kände för, var att ta med sig till Sverige dom fantastiska människorna jag mötte där borta. Men det funkade ju inte. Så jag stödde istället dom som motsatte sig myndigheternas despotism. Hade myndigheterna förstått vad jag pysslade med, hade dom inte tillåtit mig att resa in.

Detta hände sig då dom hade en despot till statsöverhuvud i Kreml som hette Andropov. Andropov var en stötig herre som försökte gå fram med hårda nypor mot befolkningen. Både egna ryssar som opponerade sig, så väl som mot övriga 127 minoriteter som talade annat språk än ryska i sina hem, i forna Sovjet. För övrigt är dagens Vladimir Putin väldigt förtjust i, just Andropov och ser denne som sin förebild.

Jag blev bekant med mer avancerad

Huset "på kullen" i Līgatne i nordligaste Lettland där det underjordiska tryckeriet låg.

Tryckpressen, som byggdes av delar som gick att köpa i vanliga butiker; ställdes upp på ett kriminaltekniskt museum hos KGB i Riga. Sedermera skänktes den till Lettlands Baptistunion, men den togs senare över av de ryska baptisterna i Lettland och hamnade möjligen i Tyskland. Efterforskningar pågår.

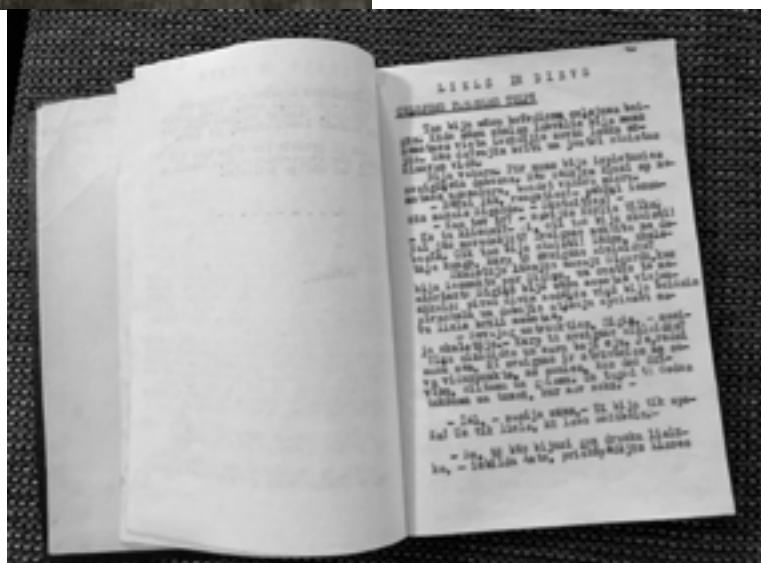
underjordisk boktryckarkonst. Kristna i Lettland tryckte Biblar på ryska och distribuerade i hela Sovjet. En lettisk man ur baptisterna i Lettland tillverkade en offsetmaskin av bara prylar han hittade i dagligvarubutiker där borta. Han var ett tekniskt geni, vars namn är mig obekant. Han blev "befordrad till Himlen" som man hos Frälsningsarmén säger när man dör, för inte mer än kanske tio-tjugo år

sedan. Den man som är biskop idag för baptisterna i Lettland berättade för mig om en utredare han mötte efter socialismens fall. Denne utredare hade fått till uppgift att se igenom händelsen med tryckpressen. Det som fascinerade alla inom KGB då, var den enastående kvaliteten som kom ur den offsetmaskinen. En kvalitét som vanliga tryckerier inom Sovjet endast med svårigheter kunde uppnå. Likaså hur man med material från dagligvaruhandeln kunde plocka ihop maskinen.

Bildäck gav trycksvärta

Man hade mulat sönder och upplöst bildäck till trycksvärta. Biblarna hade distribuerats över hela Sovjet, släppts samma dag, samma timma, samma minut. KGB visste inte varifrån Biblarna kom. Detta gäckade KGB i femton år. När dom slutligen fick fatt på tryckeriet, fick dom inblandade mycket milda straff. KGB var skräckrädda för dessa oerhört kapabla människor.

Detta avancerade underjordiska tryckeri fanns i den lilla staden Līgatne. Bredvid en pappersfabrik varifrån "visst spill" av papper gick till tryckeriet. Det var i källaren på ett övergivet hus på landet som tryckeriet fanns. De som tillverkade Biblarna, var kristna som levde som i ett kloster. Dom hade avskrivits från folkbokföringen som fallna överbord från olika fartyg i Sovjet. Som försvunna bara. Dom reste med annan identitet till det då ockuperade Lettland, gick ned i källaren och arbetade där. Support kom från andra kristna som hjälpte dem med mat, hygien och annat.

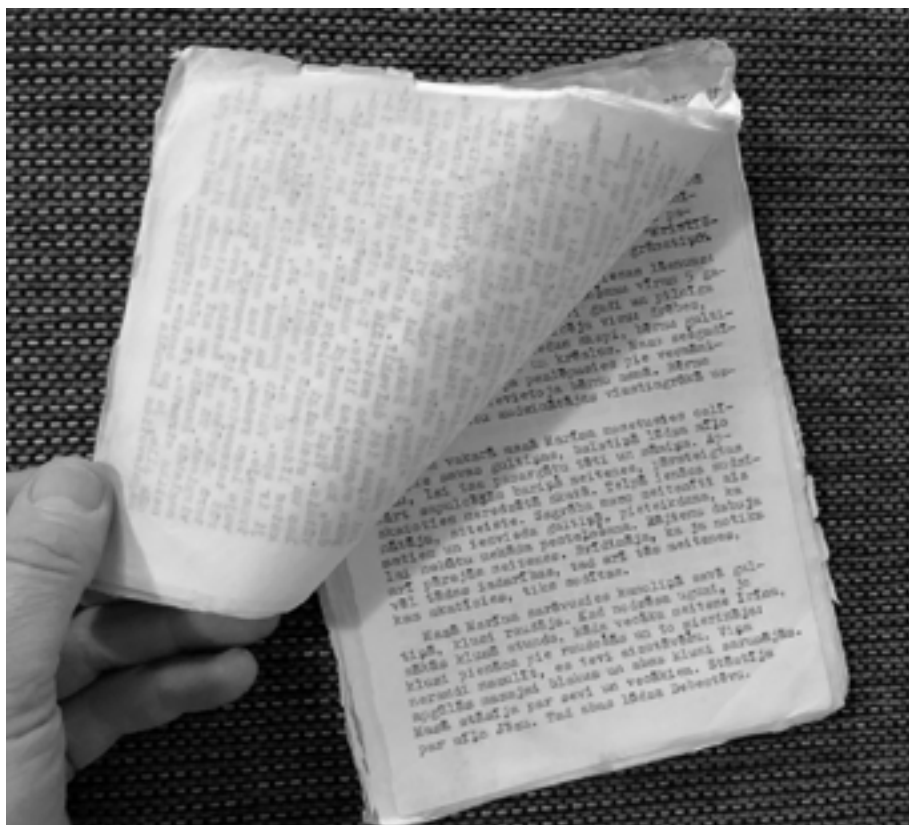

En del böcker producerades med skrivmaskin och upp till sex karbonpapper.

KGB hittade pressen

KGB gjorde slutligen papper lätt radioaktivt och kunde spåra tryckeriet. Jag kände personligen en man som hade nära samröre med tryckeriets personal. Han sade att han ansåg anledningen som ”andlig”, att tryckeriet avslöjades. Det hade kommit till interna stridigheter inom sällskapet och att det störde tillverkningen så, att Gud inte längre kunde beskydda allt.

Jag söker idag lite lätt efter tryckpressen. Det finns ett stort museum i USA för Bibeln. Där hade jag tänkt att den forna tryckpressen kunde ställts ut som ett exponat för allmänheten. Vi får se hur det går. Det finns fortfarande några ryska kristna kvar i Riga, som var bland de närmaste i kretsen kring tryckeriet. Kanske finns tryckpressen hos dem eller i Tyskland. Jag vet ännu inte.

De böcker som tillverkades med karbonpapper blev väl tummade och varje exemplar lästes av många.

”Olaglig” bok tillverkad med skrivmaskin och karbonpapper.

De mer professionellt tryckta böckerna fick en fin inbindning,

En som smugglade in böcker till forna Sovjet var Ann-Mari Lahti, i hennes fall var det till Estland, inte Lettland. Hon har skrivit en bok, *Mitt möte med KGB*, som är utgiven på Contra. Gå in på <http://www.contra.nu/shop/bocker/ann-mari-lahti> så kan du beställa ditt eget exemplar för 190 kronor inklusive distribution.